

บทความวิจัย (Research Article)

การประเมินผลระบบการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดแบบบูรณาการตามประมวลกฎหมาย ยาเสพติดมาตรา 168 จังหวัดลพบุรี

รัชนิกร หาแก้ว

กลุ่มงานสุขภาพจิตและยาเสพติด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลพบุรี

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลระบบการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดแบบบูรณาการตามประมวลกฎหมายยาเสพติดมาตรา 168 จังหวัดลพบุรี ในด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและประเมินผล กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้แก่ บุคลากรที่เกี่ยวข้องในระบบบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดแบบบูรณาการตามประมวลกฎหมายยาเสพติดมาตรา 168 จำนวน 27 คน และผู้ป่วยยาเสพติด ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 จังหวัดลพบุรี จากข้อมูลการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ ผู้เสพยาเสพติด (บ.ส.ต.) ทั้งหมดตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึง เดือนธันวาคม 2567 จำนวน 133 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูลและแบบสอบถาม ตรวจสอบคุณภาพ ความถูกต้องโดยผู้เชี่ยวชาญ ค่าความเชื่อมั่น 0.70 รวบรวมข้อมูลโดยการสำรวจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ป่วยที่ส่งเข้าระบบบำบัดรักษาตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 จังหวัดลพบุรี จำนวน 133 คน มารายงานตัว ณ สถานบำบัดรักษา จำนวน 90 คน (ร้อยละ 67.67) เป็นผู้เสพยา 48.98 รองลงมาเป็นผู้ติดยา ร้อยละ 47.78 เป็นผู้ป่วยสี่เหลี่ยม (OAS = 0) ร้อยละ 56.67 รองลงมาเป็นผู้ป่วยสี่เหลี่ยม (OAS = 1) ร้อยละ 43.33 ทุกคนเข้าระบบบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแบบผู้ป่วยนอก Matrix Program ระยะเวลา 4 เดือน ผลการบำบัดรักษา ครบโปรแกรมเป็นที่น่าพอใจ จำนวน 18 คน (ร้อยละ 20) ครบโปรแกรมไม่เป็นที่น่าพอใจ จำนวน 2 คน (ร้อยละ 2.22) ไม่ครบโปรแกรม จำนวน 25 คน (ร้อยละ 27.78) ขยายเวลาบำบัดรักษา จำนวน 45 คน (ร้อยละ 50) ผลพิจารณาคดีของศาล พบว่ายุติคดี พันความผิด จำนวน 11 คน ให้โอกาสจำเลยบำบัดรักษาเพิ่มเติม จำนวน 9 คน ออกหมายจับ จำนวน 6 คน ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า พบว่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = 0.68) คะแนนเฉลี่ยด้านกระบวนการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = 0.95) และคะแนนเฉลี่ยด้านผลผลิตอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = 0.95) อย่างไรก็ตามยังพบปัญหา ผู้ป่วยมาบำบัดรักษาไม่ต่อเนื่อง ขาดความเข้าใจในขั้นตอนการบำบัดและไม่ตระหนักถึงผลเสียจากการไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ระบบการส่งและตรวจสอบข้อมูลระหว่างหน่วยงานล่าช้า บุคลากร และงบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ ซึ่งผลจากการศึกษาสามารถนำไปพัฒนาระบบบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดแบบบูรณาการตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 ให้สอดคล้องกับภารกิจตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564

คำสำคัญ : ประเมินผล ระบบบำบัดรักษายาเสพติด ประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168

Evaluation of the Integrated Drug Addiction Treatment System According to the Narcotics Code Section 168, Lopburi Province

Abstract

The study aimed to evaluate the integrated drug addiction treatment system according to the Narcotics Code Section 168 of Lopburi Province, including multifactor inputs, process, and outcome. Integrative of quantitative measurement and evaluative approaches were used to assess the resource data and outcome. The study subjects included 27 government officers involved in the process of drug treatment system, 133 drug addict patients according to treatment and rehabilitation program of Lopburi Province. The data were collected during October and December 2024. The questionnaire, quality checked, accuracy by experts, reliability value 0.70 and descriptive analysis were used to achieve the perspective results and outcomes.

The study results indicated that 67.67% of the drug addict patients were reported to the appointed treatment sites (48.89%, drug addicts, and 47.78%, drug users). The representative percentages of OAS=0 and OAS=1 class were 56.67% and 43.33%, respectively. All patients were treated following the 4-months period of Matrix Program (completed course 20%, incompleting course 27.78%, extended course 50%, resolved the case 40.74%, granted the longer time of treatment course 33.34%, and arrest warrant issued 22.33%). The evaluation of multifactor inputs, process, and outputs showed a high satisfaction level (multifactor inputs: $\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.68, process: $\bar{X} = 3.66$, S.D. = 0.95, outputs: $\bar{X} = 3.59$, S.D. = 0.95, respectively). However, a series of obstacles in the process were witnessed, including discontinuation treatment, lack of understanding of treatment process, unaware of negative effect according to breaching the law, delay of information sharing amongst government officers, and insufficient operation budgets. These findings could be highly concerned and properly assisted the development of effective and integrative drug treatment program relating to the Narcotics Code Section 168 of Lopburi Province.

Keywords : Evaluation, Drug addiction treatment system, Narcotics Code Section 168

ความเป็นมาและที่มาของปัญหา

จากรายงานสถานการณ์ยาเสพติดโลกขององค์การสหประชาชาติประจำปี พ.ศ. 2566 (UN World Drug Report 2025) ของสำนักงานป้องกันยาเสพติดและปราบปรามอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime: UNODC) สรุปได้ว่า จำนวนผู้เสพยาเสพติดทั่วโลกเมื่อปี 2566 มีจำนวนมากกว่า 316 ล้านคน ติดสารเสพติด (ไม่รวมแอลกอฮอล์และยาสูบ) ในปี 2023 หรือคิดเป็นร้อยละ 6 ของประชากรที่มีอายุระหว่าง 15 ถึง 64 ปี เมื่อเทียบกับร้อยละ 5.2 ของประชากรในปี 2556 โดยกัญชาเป็นยาเสพติดที่ใช้กันอย่างแพร่หลายที่สุด มีผู้ใช้ 244 ล้านคน รองลงมาคือโอปิออยด์ 61 ล้านคน แอมเฟตามีน 30.7 ล้านคน โคเคน 25 ล้านคน และยาอี 21 ล้านคน โดยอาจพบการใช้ยาเพิ่มขึ้นในกลุ่มคนที่เปราะบางกลุ่มใหม่ที่กำลังหลบหนีความยากลำบาก ความไม่มั่นคง และความขัดแย้งอาจทำให้ตัวเลขเหล่านี้เพิ่มขึ้นอีก การผลิต การยึด และการใช้โคเคนทั้งหมดทำสถิติใหม่ในปี 2566 ทำให้โคเคนเป็นตลาดยาเสพติดผิดกฎหมายที่เติบโตเร็วที่สุดในโลก การผลิตโคเคนผิดกฎหมายพุ่งสูงถึง 3,708 ตัน เพิ่มขึ้นร้อยละ 34 จากปี 2565 การยึดโคเคนทั่วโลกทำสถิติสูงสุดที่ 2,275 ตัน เพิ่มขึ้น 68 เปอร์เซ็นต์ในช่วงปี 2562-2566 ในขณะเดียวกัน การใช้โคเคนเพิ่มขึ้นจาก 17 ล้านคนในปี 2556 เป็น 25 ล้านคนในปี 2566 รายงานระบุว่าผู้ค้าโคเคนกำลังบุกเบิกตลาดใหม่ทั่วเอเชียและแอฟริกา ความรุนแรงและการแข่งขันที่รุนแรงซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของตลาดโคเคนผิดกฎหมาย ซึ่งเคยจำกัดอยู่ในละตินอเมริกา กำลังแพร่กระจายไปยังยุโรปตะวันตก เนื่องจากกลุ่มอาชญากรที่ก่ออาชญากรรมจากบอลข่านตะวันตกเพิ่มอิทธิพลเหนือตลาด นอกจากนี้ตลาดยาเสพติดสังเคราะห์ยังคงขยายตัวต่อเนื่องเนื่องจากปัจจัยต่างๆ เช่น ต้นทุนการดำเนินงานที่ต่ำและความเสี่ยงในการตรวจจับที่ลดลง ตลาดยาเสพติดสังเคราะห์จึงยังคงขยายตัวต่อไปทั่วโลก โดยมียาเสพติดประเภทกระตุ้นประสาท (ATS) เช่น เมทแอมเฟตามีนและแอมเฟตามีน (รวมถึง "แคปตากอน") ครองตลาด การยึด ATS พุ่งสูงเป็นประวัติการณ์ในปี 2566 และคิดเป็นเกือบครึ่งหนึ่งของการยึดยาเสพติดสังเคราะห์ทั้งหมดทั่วโลก รองลงมาคือโอปิออยด์สังเคราะห์ รวมถึงเฟนทานิล (UNODC, 2025)

สถานการณ์ยาเสพติดในประเทศไทย พบว่า ประเทศไทยยังเผชิญกับปัญหายาเสพติด จากสถานการณ์การลักลอบนำเข้ายาเสพติดรุนแรงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา จากข้อมูลสถิติการจับกุมคดียาเสพติดของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 พบว่าอุปาทานยาเสพติดนอกประเทศมีแนวโน้มสูงขึ้น ปริมาณของกลางที่จับยึดมีปริมาณสูงขึ้น โดยเฉพาะยาบ้า ช่วง 9 เดือนแรกของปีงบประมาณ 2567 สามารถจับยึดยาบ้าได้ 1,020.26 ล้านเม็ด เพิ่มขึ้นจากปี 2566 ที่มี 506.84 ล้านเม็ด สูงขึ้นร้อยละ 101.30 นอกจากนี้ พบว่าปริมาณของกลางในการลักลอบนำเข้าต่อครั้งเพิ่มสูงขึ้น โดยจับยึดยาบ้าระดับ 10 ล้านเม็ดขึ้นไปสูงขึ้นจากปี 2566 และมีการจับยึดยาไอซ์ปริมาณมากกว่า 100 กิโลกรัมได้เพิ่มมากขึ้น แต่พบว่าคดียาเสพติดกลับมีแนวโน้มลดลง แสดงถึงการปรับกลยุทธ์ของกลุ่มค้ายาที่มีความถี่ในการลักลอบลำเลียงลดลงแต่มีปริมาณต่อครั้งเพิ่มขึ้น จากสถานการณ์ความไม่สงบในเมียนมากระตุ้นให้เกิดการระบายยาเสพติดเข้าสู่ประเทศไทย โดยอาศัยอิทธิพลของเครือข่ายยาเสพติดในพื้นที่

ชายแดนและมีความเชื่อมโยงกับเครือข่ายยาเสพติดภายนอกประเทศ รวมถึงกลุ่มผู้หลบหนีหมายจับของไทย ที่ไปเคลื่อนไหวในประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลให้มีการลักลอบลำเลียงยาเสพติดจำนวนมากเข้ามายังประเทศไทย โดยเฉพาะชายแดนภาคเหนือมีสัดส่วนนำเข้ายาเสพติดทุกประเภทมากที่สุด รองลงมาคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันตกในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี และพบว่ามีการลำเลียงยาบ้าลงสู่ภาคใต้มากขึ้น ทำให้เกิดการแพร่ระบาดสูงในประเทศไทย โดยพบว่ายาบ้าเป็นยาเสพติดที่มีผู้เข้าบำบัดรักษามากที่สุด ร้อยละ 79.70 รองลงมาคือเฮโรอีน ร้อยละ 5.24 กัญชา ร้อยละ 4.93 ไอซ์ ร้อยละ 2.58 กระเทียม ร้อยละ 1.84 ยาเค ร้อยละ 1.13 ตามลำดับ ทำให้มีผู้เสพยาใหม่เข้าสู่วงจรยาเสพติดมากขึ้น (สำนักงานป้องกันและปราบปราม ยาเสพติด, 2567) ข้อมูลระบบข้อมูลการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของประเทศ (บสต.) พบว่า ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 มีผู้เข้ารับการบำบัดรักษายาเสพติด 171,183 คน เพิ่มขึ้นร้อยละ 17.57 จากปี 2566 โดยยาบ้าเป็นยาเสพติดที่เข้าบำบัดรักษามากที่สุด ร้อยละ 78.66 รองลงมาคือเฮโรอีน ร้อยละ 5.19 และพบว่า ผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดมีอาการจิตเวชจากมากถึง 17,215 คน เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดดจากปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ที่มีเพียง 4,051 คน โดยมีสัดส่วนอยู่ที่ประมาณร้อยละ 9 จากจำนวนผู้เข้ารับการรักษาทิศทางจิตเวชทั้งหมด (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด, 2567)

การดำเนินงานการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มุ่งเน้นการดูแลผู้ใช้ ผู้เสพ ผู้ติดยาเสพติด ด้วยกลไกสาธารณสุขแทนการดำเนินคดีทางอาญาแก้ไขปัญหาตามสภาพ ปัญหาที่แท้จริงของการเสพติด โดยถือว่า “ผู้เสพ ผู้ติด คือ ผู้ป่วย” เน้นการแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพ พฤติกรรม และสังคม ควบคู่ไปกับการบำบัดรักษา เพื่อลด ละ เลิกยาเสพติด และการลดอันตรายจากยาเสพติด (harm reduction) รวมถึงการสงเคราะห์และติดตามดูแลช่วยเหลือ ตั้งแต่เข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษา ผ่านการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม เพื่อให้เกิด การบูรณาการ ในการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหาเสพติด รวมทั้งการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ให้ผู้ป่วยสามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างปกติสุข ประกอบอาชีพ การศึกษา ได้รับสวัสดิการ และการสงเคราะห์ อื่น ๆ ตามความจำเป็นและเหมาะสม

แนวทางการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 เมื่อเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.)/ฝ่ายปกครอง หรือ ตำรวจ พบผู้ต้องสงสัย ผู้ป่วยยาเสพติดที่ไม่สมัครใจเข้าบำบัดรักษา หรือไม่เข้าเงื่อนไข มาตรา 113/มาตรา 114 พนักงานสอบสวนส่งคดีให้พนักงาน อัยการและส่งคดีต่อศาลแขวงเพื่อพิจารณา หากผู้ป่วยสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาและศาลพิจารณายังไม่ สมควรลงโทษตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 ศาลจะส่งผู้ป่วยไปสถานพยาบาลยาเสพติดเพื่อให้ ผู้ป่วยเข้ารับการบำบัดรักษาตามโปรแกรม เมื่อผู้ป่วยเข้ารับการบำบัดรักษาครบโปรแกรมและมีผลเป็นที่น่า พึงพอใจ สถานพยาบาลบำบัดรักษาออกหนังสือรับรองผ่านการบำบัด และส่งกลับไปยังศาลแขวงเพื่อยุติคดี/พ้น ความผิด (มาตรา 168 วรรค 1) หากผู้ป่วยไม่ให้ความร่วมมือ (มาตรา 168 วรรค 2) ศาลจะยกคดีขึ้นพิจารณาต่อไป

ซึ่งศาลอาจมีดุลพินิจสั่งจำคุกหรือเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัย/คุมประพฤติตาม ปอ.ม.56 (มาตรา 166) ภายใต้การดูแลของกรมคุมประพฤติ โดยคำสั่งศาลเป็นที่สุด (มาตรา 170) (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด, 2567)

ผลการรายงานจากระบบข้อมูลการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของประเทศ สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กระทรวงสาธารณสุข พบว่า ผู้ป่วยบำบัดรักษาตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 ระดับประเทศ ปีงบประมาณ 2564 - 2566 มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น โดยพบมีผู้ป่วยเข้าระบบบำบัดรักษา จำนวน 2 ราย 525 ราย และ 909 ราย ตามลำดับ แต่พบว่าผู้ป่วยยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษาและติดตามดูแลอย่างต่อเนื่อง 1 ปี (Retention Rate) ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 ปี 2566 ร้อยละ 51.54 และบำบัดรักษาครบโปรแกรมเพียงร้อยละ 21.29 เท่านั้น จังหวัดลพบุรี มีผู้ป่วยเข้ารับการบำบัดรักษาตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 ปีงบประมาณ 2566 จำนวน 2 ราย และปีงบประมาณ 2567 จำนวน 52 ราย โดยพบว่า ผู้ป่วยที่บำบัดรักษาครบตามโปรแกรมจำนวน 1 ราย บำบัดรักษาไม่ครบโปรแกรมและศาลพิจารณาคดีพิพากษา จำนวน 8 ราย ขยายระยะเวลาบำบัดรักษาจำนวน 19 ราย และอยู่ระหว่างการบำบัดรักษาจำนวน 26 ราย (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด, 2567)

จังหวัดลพบุรีโดยผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแขวงลพบุรี และนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดลพบุรี มีความห่วงใยในผู้ป่วยตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 โดยคำนึงถึงการสงเคราะห์ให้จำเลยเลิกเสพยาเสพติดโดยการบำบัดรักษายิ่งกว่าการลงโทษ ในกรณีที่ศาลเห็นว่าพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรลงโทษจำเลย หากจำเลยสำนึกในการกระทำโดยตกลงเข้ารับการบำบัดรักษา และเห็นสมควรให้ส่งตัวจำเลยไปสถานพยาบาลยาเสพติดเพื่อเข้ารับการบำบัดรักษาต่อไป และจากการทบทวนร่วมกับศาลแขวงจังหวัดลพบุรี พบว่าการส่งต่อข้อมูลระหว่างสถานบำบัดยาเสพติดและศาลไม่ครบถ้วนและไม่ทันเวลา ทำให้มีผลต่อการยกคดีเพื่อพิจารณาคดีพิพากษา และการส่งข้อมูลของสถานบำบัดยาเสพติดไม่เป็นแนวทางเดียวกัน ดังนั้นจึงมีการประชุมหารือร่วมกันในการกำหนดแนวทางปฏิบัติการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 โดย 1) ปรับการส่งข้อมูลผู้ป่วยผ่านทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ เพิ่มหนังสือแสดงความยินยอมให้ติดตามเข้ารับการบำบัดรักษา ดูแล ช่วยเหลือตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 2) ปรับแนวทางการรายงานผลการบำบัดรักษาเป็นการรายงานครั้งแรกเมื่อมารายงานตัวต่อสถานบำบัดรักษา และ 3) รายงานขณะบำบัดรักษาทุก 2 เดือน จนกว่าจะเป็นที่น่าพอใจ/ไม่เป็นที่น่าพอใจจากหัวหน้าสถานพยาบาลบำบัดรักษา และดำเนินการลงนามหนังสือบันทึกความเข้าใจร่วมกัน (MOU) เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2567 ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ศาลยุติธรรม ฝ่ายปกครอง ตำรวจ และสาธารณสุข ในการร่วมติดตามผู้ป่วยตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 เพื่อให้เข้าสู่ระบบบำบัดรักษาอย่างต่อเนื่อง

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลพบุรีซึ่งทำหน้าที่ในการบริหารจัดการระบบบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้มีคุณภาพ สนับสนุนให้สถานบำบัดรักษาในจังหวัดลพบุรีได้ให้บริการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดทุกมาตราให้ครบ

ตามโปรแกรมและติดตามอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการประสานเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น ฝ่ายปกครอง ตำรวจ ผู้นำชุมชน พัฒนาชุมชน เป็นต้น โดยเป็นเครือข่ายในการช่วยเหลือ ติดตามให้ผู้ป่วยเข้ารับการบำบัดรักษาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการให้ความช่วยเหลือด้านสังคมและการติดตามด้านสังคมเพื่อให้ผู้ป่วยมีคุณภาพชีวิตที่ดี ไม่ก่อความรุนแรง และสังคมปลอดภัย

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงได้ดำเนินการศึกษาการประเมินผลการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดแบบบูรณาการตามประมวลกฎหมายยาเสพติดมาตรา 168 จังหวัดลพบุรีเพื่อพัฒนาระบบการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 ซึ่งมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้ป่วยเข้าถึงบริการการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพอย่างมีคุณภาพ ป้องกันการก่อความรุนแรง และคืนคนดีสู่สังคมต่อไป

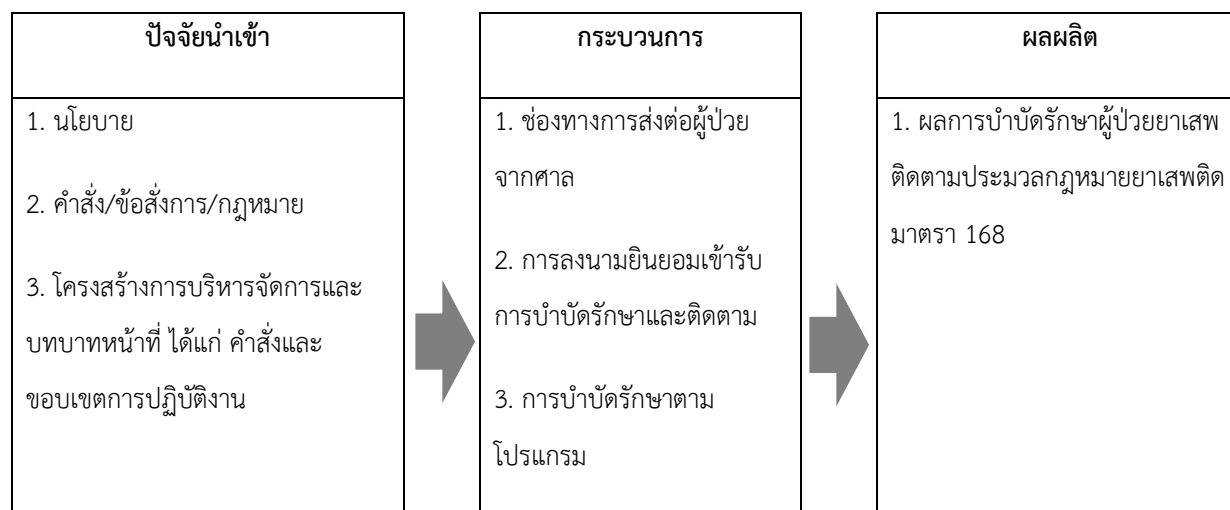
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อประเมินผลระบบการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดแบบบูรณาการตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 จังหวัดลพบุรี ด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงประเมินผล (quantitative and evaluation research) โดยการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำกรอบการประเมินผลระบบการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดแบบบูรณาการตามประมวลกฎหมายยาเสพติดมาตรา 168 จังหวัดลพบุรี ตามแนวทางการประเมินผล เชิงระบบ (system approach model) โดยประเมินด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต มาเป็นกรอบแนวทางในการวิจัยในครั้งนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ทรัพยากรที่ใช้ในการบำบัดรักษา ผู้ป่วยยาเสพติด ได้แก่ บุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่	4. การรายงานผลการ บำบัดรักษาของสถานบำบัดยา เสพติด 5. การประสานความร่วมมือ เครือข่ายที่เกี่ยวข้อง	
--	--	--

อ้างอิงกรอบแนวคิดการวิจัย (Farias P., 2025)

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงประเมินผล (quantitative and evaluation research) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

1. บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องในระบบบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดแบบบูรณาการ ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบไปด้วย ผู้รับผิดชอบงานบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดในสถานบำบัดยาเสพติด จำนวน 7 ราย ปลัดอำเภอ ที่รับผิดชอบงานยาเสพติด จำนวน 8 ราย ตำรวจที่รับผิดชอบงานยาเสพติด จำนวน 11 ราย และผู้รับผิดชอบ คดียาเสพติด ศาลแขวงลพบุรี จำนวน 1 ราย รวม 27 ราย

โดยมีเกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion Criteria) เป็นผู้รับผิดชอบงานบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดในสถานบำบัดยาเสพติด ปลัดอำเภอ ตำรวจ ผู้รับผิดชอบงานยาเสพติด ไม่น้อยกว่า 1 ปี และเกณฑ์การคัดออก ไม่สามารถให้ข้อมูลได้ครบถ้วน

2. ผู้ป่วยที่ส่งเข้าระบบบำบัดรักษาตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 จังหวัดลพบุรี จำนวน 133 คน มารายงานตัว ณ สถานบำบัดรักษา จำนวน 90 คน โดยเป็นการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ที่ได้จากระบบรายงานในช่วงวันที่ 1 ตุลาคม – 31 ธันวาคม พ.ศ. 2567

โดยมีเกณฑ์การคัดเข้า(Inclusion Criteria) เป็นข้อมูลผู้ป่วยยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดรักษาในสถานบำบัด ของจังหวัดลพบุรี ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม – 1 ธันวาคม พ.ศ. 2568 และเกณฑ์การคัดออก ข้อมูลที่ซ้ำซ้อน หรือถูกบันทึกผิดพลาดและไม่สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้

เครื่องมือในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 ของจังหวัดลพบุรี สำหรับกลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้อง เกณฑ์การแปลผลโดยแบ่งช่วงของค่าตัวกลาง

เลขคณิต ๕ กลุ่ม ในการแปลความหมาย คือ ๑.๐๐ – ๑.๔๙ หมายถึงระดับน้อยที่สุด ๑.๕๐ – ๒.๔๙ หมายถึงระดับน้อย ๒.๕๐ – ๓.๔๙ หมายถึงระดับปานกลาง ๓.๕๐ – ๔.๔๙ หมายถึงระดับมาก ๔.๕๐ – ๕.๐๐ หมายถึงระดับมากที่สุด นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ ความถูกต้อง ค่าความเชื่อมั่น 0.70

2. แบบเก็บข้อมูลบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 ผลการคัดกรองข้อมูลการใช้สารเสพติด ผลการบำบัดรักษา และผลการพิจารณาคดี

งานวิจัยนี้ได้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลพบุรี รหัสโครงการ LBEC 008/2568 ลงวันที่ 5 พฤษภาคม 2568

เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารการส่งตัวผู้ป่วยจากศาลแขวงลพบุรี ทุกราย โดยเป็นการเก็บข้อมูลย้อนหลัง ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม ถึง 31 ธันวาคม 2567 และข้อมูลจากรายงานระบบข้อมูลการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของประเทศ (บสต.) บำบัดรักษาจนครบโปรแกรม หรือสิ้นสุดระยะเวลาบำบัดรักษา 4 เดือน และแบบสอบถามความคิดเห็นต่อระบบการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดแบบบูรณาการตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 จังหวัดลพบุรี สำหรับกลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้อง

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (arithmetic means) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

ผลการวิจัย

ผลการสอบถามความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้องต่อระบบบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดแบบบูรณาการตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 จังหวัดลพบุรี ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 27 ราย ส่วนมากเป็นเพศชาย ร้อยละ 77.78 ช่วงอายุของบุคลากรมากที่สุด 51 - 60 ปี ร้อยละ 51.86 รองลงมา ได้แก่ ช่วงอายุ 41 - 50 ปี ร้อยละ 22.22 อาชีพส่วนมากเป็นข้าราชการ ร้อยละ 74.08 รองลงมา เป็นลูกจ้างประจำ/ลูกจ้างชั่วคราว ร้อยละ 11.12 ประเภทบุคลากรมากที่สุด คือ บุคลากรตำรวจ ร้อยละ 40.74 รองลงมา คือ บุคลากรฝ่ายปกครอง ร้อยละ 29.63 บุคลากรสาธารณสุขจำนวน ร้อยละ 25.93 และบุคลากรศาล ร้อยละ 3.70 วุฒิการศึกษาของบุคลากร มากที่สุด คือ ปริญญาตรี ร้อยละ 55.55 รองลงมา คือ ต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 25.93 และปริญญาโท ร้อยละ 18.52

2. ความคิดเห็นต่อระบบบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 จังหวัดลพบุรี ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า นโยบายการป้องกัน ปราบปราม และการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดแบบบูรณาการตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 มีความชัดเจน ร้อยละ 81.48 อยู่ในระดับมาก มีคำสั่ง/ข้อสั่งการ/กฎหมายที่เอื้อในการบำบัดรักษามีความชัดเจน ร้อยละ 81.48 อยู่ในระดับมาก มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการบำบัดรักษาชัดเจน ร้อยละ 76.30 อยู่ในระดับมาก บุคลากรมีความเพียงพอ

ต่อการให้บริการ ร้อยละ 57.04 ระดับปานกลาง บุคลากรมีความรู้ในกระบวนการส่งต่อบำบัดรักษา ร้อยละ 76.30 อยู่ในระดับมาก บุคลากรมีความรู้ในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ป่วยยาเสพติด ร้อยละ 79.26 อยู่ในระดับมาก สถานที่ให้บริการมีความปลอดภัยทั้งผู้รับและผู้ให้บริการ ร้อยละ 71.11 อยู่ในระดับมาก มีเทคโนโลยีที่เหมาะสมในระบบการส่งต่อบำบัดรักษา ร้อยละ 71.11 อยู่ในระดับมาก มีความเพียงพอของเครื่องมือที่ใช้ในการบริการบำบัดรักษา เช่น วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในโปรแกรมการบำบัดรักษา ร้อยละ 67.41 อยู่ในระดับปานกลาง มีความเพียงพอของสิ่งอำนวยความสะดวกในการบำบัดรักษา เช่น ห้องรอกคอย ห้องน้ำ ร้อยละ 63.70 อยู่ในระดับปานกลาง มีความเหมาะสมของสภาพแวดล้อม เช่น แสง สี เสียง ของสถานที่ในการให้บริการบำบัดรักษา ร้อยละ 65.93 อยู่ในระดับปานกลาง

3. ความคิดเห็นต่อระบบบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 จังหวัดลพบุรี ด้านกระบวนการ ขั้นตอนการบำบัดรักษา พบว่า มีระบบการส่งตัวผู้ป่วยเข้ารับการบำบัดรักษาจากศาลแขวงถึงหน่วยบริการบำบัดรักษาทางอิเล็กทรอนิกส์ และเอกสาร ร้อยละ 68.15 อยู่ในระดับปานกลาง มีระบบการป้องกันความลับของผู้รับการบำบัดรักษา ร้อยละ 75.56 อยู่ในระดับมาก มีระบบการรายงานตัวของผู้รับการบำบัดรักษา กำหนดชัดเจน ร้อยละ 78.52 อยู่ในระดับมาก มีการให้บริการบำบัดรักษาอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนที่เหมาะสม ไม่ยุ่งยาก ร้อยละ 72.14 อยู่ในระดับมาก มีระบบการรายงานข้อมูลการบำบัดรักษาระหว่างสถานบำบัดรักษาและศาลแขวงชัดเจน ร้อยละ 71.85 อยู่ในระดับมาก มีระบบประสานเครือข่ายในการติดตามผู้ป่วยเข้าระบบบำบัดรักษา ร้อยละ 73.33 อยู่ในระดับมาก

4. ความคิดเห็นต่อระบบบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 จังหวัดลพบุรี ด้านผลผลิต พบว่า ผลการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 เป็นที่น่าพึงพอใจ ร้อยละ 71.85 อยู่ในระดับมาก

5. ข้อมูลความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ด้านปัญหาและอุปสรรค แบ่งได้เป็น 6 ด้าน ได้แก่

ด้านสังคม ได้แก่ ขาดการติดตามช่วยเหลือผู้เข้ารับการบำบัดในด้านสังคม ศูนย์ฟื้นฟูสภาพ ทางสังคมในพื้นที่ยังไม่มีความสะดวก องค์กรในชุมชนให้ความร่วมมือน้อยมาก

ด้านการบำบัดรักษา ได้แก่ สถานที่บำบัดมีไม่เพียงพอ ไม่มีที่พักสำหรับผู้ป่วย ผู้เข้ารับบำบัดบางรายไม่เหมาะสมกับการบำบัด เช่น มีอาการทางจิต สมอลูกทำลาย ผู้เข้ารับการบำบัดหลายราย ไม่มาบำบัดอย่างต่อเนื่อง หรือขาดบำบัดบ่อยครั้ง และขาดความเข้าใจในขั้นตอนการบำบัดและ ไม่ตระหนักถึงผลเสียจากการไม่ปฏิบัติตาม

ด้านระบบข้อมูล ได้แก่ ระบบการส่งข้อมูลระหว่างหน่วยงานยังติดขัด ข้อมูลผู้เข้ารับบำบัด ไม่ละเอียด ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนในการทำงาน มีกรณีผู้บำบัดที่อยู่ในกระบวนการบำบัด แต่ยังพบว่าศาลสั่งมาบำบัดซ้ำซ้อน และการขยายเวลาบำบัดบางกรณีไม่มีความเหมาะสม

ด้านบุคลากร ได้แก่ บุคลากรไม่เพียงพอ ปฏิบัติงานหลายหน้าที่ ขาดอำนาจในการควบคุมตัวผู้ป่วย ในกรณีฉุกเฉิน และขาดบุคลากรทั้งในหน่วยงานรัฐและองค์กรภาคีเครือข่าย

ด้านกฎหมายและการดำเนินคดี ได้แก่ ผู้เข้ารับบำบัดหลายรายไม่ให้ความร่วมมือ ไม่เกรงกลัวกฎหมาย การบำบัดซ้ำซ้อนจากคำสั่งศาลในบางรายทำให้เกิดความซ้ำซ้อนและเสียทรัพยากร และขาดมาตรการเด็ดขาด ในรายที่ไม่ให้ความร่วมมือ

ด้านงบประมาณ ได้แก่ งบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ ทั้งในด้านบุคลากร ระบบข้อมูล และค่าใช้จ่าย ของผู้เข้ารับบำบัดรักษา

6. ผลของการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 จังหวัดลพบุรี

ข้อมูลบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 จังหวัดลพบุรี พบว่าผู้ป่วย ที่ส่งเข้าระบบบำบัดรักษาตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 จากศาลแขวงมีจำนวนทั้งหมด 133 ราย ส่วนมากเป็นเพศชาย จำนวน 122 ราย คิดเป็นร้อยละ 91.93 อายุต่ำที่สุด 18 ปี อายุสูงสุด 56 ปี ช่วงอายุที่เข้า บำบัดรักษามากที่สุด ได้แก่ 31 - 40 ปี จำนวน 51 ราย คิดเป็นร้อยละ 38.34 รองลงมา ได้แก่ ช่วงอายุ 21 - 30 ปี จำนวน 44 ราย คิดเป็นร้อยละ 33.08 มีการรายงานตัว ณ สถานบำบัดรักษาตามกำหนดเวลา จำนวน 90 ราย คิดเป็นร้อยละ 67.67 และไม่มีมารายงานตัว ณ สถานบริการบำบัดรักษา จำนวน 43 ราย คิดเป็นร้อยละ 32.33

ผู้ป่วยที่ส่งเข้าระบบบำบัดรักษาตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 จากศาลแขวงที่มีมารายงานตัว ณ สถานบำบัดรักษา จำแนกพฤติกรรมการใช้สารเสพติดตามแบบคัดกรองและส่งต่อผู้ป่วยที่เข้าและสารเสพติด เพื่อรับการบำบัดรักษา กระทรวงสาธารณสุข (บคก.กสธ.) V.2 พบว่า เป็นผู้เสพ ร้อยละ 48.89 รองลงมาเป็นผู้ติดยา ร้อยละ 47.78 จำแนกตามแบบประเมินพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง (overt aggression scale: OAS) พบว่า เป็นผู้ป่วยสี่เหลี่ยม ร้อยละ 56.67 รองลงมาเป็นผู้ป่วยสี่เหลี่ยม ร้อยละ 43.33 ผลการบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพ ผู้ติดยาเสพติดแบบผู้ป่วยนอกตามรูปแบบ Matrix Program ระยะเวลา 4 เดือน ร้อยละ 100 ผลการบำบัดรักษา พบว่า ขยายเวลาการบำบัดรักษามากกว่า 4 เดือน ร้อยละ 50 รองลงมาคือบำบัดรักษาไม่ครบโปรแกรม ร้อยละ 27.78 และบำบัดรักษาครบโปรแกรมและเป็นที่น่าพอใจ ร้อยละ 20 ผลการประสานเครือข่ายที่เกี่ยวข้องได้แก่ ฝ่ายปกครอง ตำรวจ ในการนำผู้ป่วยเข้าบำบัดรักษา ร้อยละ 28.89

มีจำนวนคดียาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 ที่ยกขึ้นพิจารณาคดี จำนวน 27 ราย ผลการพิจารณาเห็นควรให้ยุติคดี และให้จำเลยพ้นความผิดตามฟ้อง ร้อยละ 40.74 รองลงมาคือยังไม่สมควร ลงโทษ และให้โอกาสจำเลยบำบัดรักษาเพิ่มเติม ร้อยละ 33.34 และพิจารณาให้ออกหมายจับจำเลยเพื่อนำตัว จำเลยมาปฏิบัติตามผลคำพิพากษา ร้อยละ 22.33

อภิปรายผล

การบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติด เป็นการดำเนินการตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 มุ่งเน้นการดูแลผู้ใช้ ผู้เสพ ผู้ติดยาเสพติด ด้วยกลไกสาธารณสุขแทนการดำเนินคดีทางอาญาแก้ไข ปัญหาตามสภาพปัญหาที่แท้จริงของการเสพติด โดยถือว่า “ผู้เสพ ผู้ติด คือ ผู้ป่วย” เน้นการแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพ พฤติกรรมและสังคม ควบคู่ไปกับการบำบัดรักษา เพื่อลด ละ เลิกยาเสพติด และการลดอันตรายจากยาเสพติด (harm reduction) รวมถึงการสงเคราะห์และติดตามดูแลช่วยเหลือ ตั้งแต่เข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษา ผ่านการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม เพื่อให้เกิดการบูรณาการในการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด รวมทั้งการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ให้ผู้ป่วยสามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างปกติสุข ประกอบอาชีพ การศึกษา ได้รับสวัสดิการ และการสงเคราะห์อื่น ๆ ตามความจำเป็นและเหมาะสม การศึกษาครั้งนี้พบว่า ระบบการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดแบบบูรณาการตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 จังหวัดลพบุรี มีจุดเด่นและความชัดเจนในเรื่องการกำหนดเป็นนโยบายการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติดระดับจังหวัด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรีเป็นประธาน มีคำสั่ง/ข้อสั่งการและการกำหนดบทบาทหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละวิชาชีพชัดเจน ร้อยละ 81.48 ระดับมาก มีการดำเนินการลงนามหนังสือบันทึกความเข้าใจร่วมกัน (MOU) ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ศาลยุติธรรม ฝ่ายปกครอง ตำรวจ และสาธารณสุข ในการร่วมติดตามผู้ป่วยยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 เพื่อให้เข้าสู่ระบบบำบัดรักษา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพิชิต มีแสง และคณะ (2566) ได้ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการบำบัดฟื้นฟู ยาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน (community based treatment and rehabilitation : CBTx) กรณีศึกษา โครงการดำเนินงานชุมชนยั่งยืนเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบครบวงจรตามยุทธศาสตร์ชาติ และโครงการ 1 ท้องถิ่น 1 ชุมชนยั่งยืน พื้นที่อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ การกำหนดให้การแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นวาระเร่งด่วนของจังหวัด มีผู้ว่าราชการจังหวัดเปรียบเสมือนเป็นเสาเอก โดยมีตำรวจ สาธารณสุข ฝ่ายปกครอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเสาหลัก ช่วยกันแก้ไขปัญหามีแหล่งงบประมาณที่ครบถ้วน เพียงพอ

สำหรับกระบวนการ ขั้นตอนการบำบัดรักษา พบว่า มีระบบการรายงานตัวของผู้รับการบำบัดรักษา กำหนดชัดเจน อยู่ในระดับมาก มีระบบการส่งตัวผู้ป่วยเข้ารับการบำบัดรักษาจากศาลแขวงถึงหน่วยบริการบำบัดรักษาทางอิเล็กทรอนิกส์ และเอกสาร อยู่ในระดับปานกลาง มีระบบการป้องกันความลับของผู้รับการบำบัดรักษา อยู่ในระดับมาก มีระบบการรายงานข้อมูลการบำบัดรักษาระหว่างสถานบำบัดรักษาและศาลแขวงชัดเจน ร้อยละ 71.85 อยู่ในระดับมาก ซึ่งจังหวัดลพบุรีมีการปรับเปลี่ยนระบบการส่งข้อมูลจากเดิมเป็นรูปแบบเอกสาร ส่งทางไปรษณีย์ พบปัญหาว่า การส่งต่อข้อมูลระหว่างศาลแขวงและหน่วยบำบัดรักษามีความล่าช้า ผู้ป่วยไม่มารายงานตัวเข้าระบบบำบัดรักษาตามกำหนด บางรายไม่สามารถใช้ข้อมูลการบำบัดรักษาเพื่อประกอบในการ

พิจารณาได้ดี ดังนั้นการปรับปรุงแบบการส่งต่อข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ เฉพาะผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทำให้การสื่อสารข้อมูลและการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์เป็นไปด้วยความรวดเร็ว ทันเวลา เป็นการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 และประมวลกฎหมายยาเสพติด ปี 2564 มาตรา 168

รูปแบบการบำบัดรักษาเป็นรูปแบบ Matrix program ซึ่งเป็นรูปแบบที่เหมาะสมเนื่องจากผลการประเมินพฤติกรรมการใช้สารเสพติดของผู้ป่วยเป็นผู้เสพ และผู้ติดย มีระบบการรายงานตัวของผู้รับการบำบัดรักษา กำหนดชัดเจน มีระบบการป้องกันความลับของผู้รับการบำบัดรักษามีการให้บริการบำบัดรักษาอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนที่เหมาะสม ไม่ยุ่งยาก และมีระบบประสานเครือข่ายในการติดตามผู้ป่วยเข้าระบบบำบัดรักษา อยู่ในระดับมาก แต่จากการติดตามผลการเข้าระบบบำบัดรักษาของผู้ป่วยกลับพบว่าผู้ป่วยมารายงานตัวเข้ารับการบำบัดรักษา ร้อยละ 67.67 และมีการลงนามยินยอมเข้ารับการบำบัดรักษาและติดตาม ตามข้อตกลงการบำบัดรักษา ในสถานบำบัดรักษาในการเปิดเผยข้อมูลให้เครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ฝ่ายปกครอง ตำรวจ เพื่อให้เครือข่ายที่เกี่ยวข้องติดตามผู้ป่วยเข้าสู่ระบบบำบัดรักษาตามโปรแกรมที่กำหนด ผลการบำบัดรักษาครบโปรแกรมและเป็นที่น่าพอใจ ร้อยละ 20 ขยายเวลาการบำบัดรักษามากกว่า 4 เดือน ร้อยละ 50 และการประสานเครือข่ายที่เกี่ยวข้องได้แก่ ฝ่ายปกครอง ตำรวจ ในการนำผู้ป่วยเข้าบำบัดรักษา ร้อยละ 28.89 นอกจากนี้ยังพบปัญหา ผู้เข้ารับการบำบัดหลายรายไม่มาบำบัดอย่างต่อเนื่อง หรือขาดบำบัดบ่อยครั้ง ขาดความเข้าใจในขั้นตอนการบำบัด และไม่ตระหนักถึงผลเสียจากการไม่ปฏิบัติตาม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุตปราณี ศรีโกมุต (2558) ได้ศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดแบบค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและแบบผู้ป่วยนอก (Matrix program) : กรณีศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ผู้เข้ารับการบำบัดรักษา ส่วนใหญ่สนใจ เหตุผลเพราะอยากเลิก รองลงมาคือกลัวถูกจับ เมื่อติดตามผลหลังการบำบัดพบว่าอัตราการเลิกใช้ยาหลังการบำบัดแบบ Matrix program สูงกว่าการบำบัดแบบค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และพบว่าผลสำเร็จของการบำบัดรักษาทั้งสองรูปแบบคือการบำบัดรักษาครบกำหนดตามเกณฑ์ ได้รับการติดตามครบ 1 ปี แล้วหยุดได้ เลิกเสพได้ มีปัจจัยขึ้นอยู่กับตัวผู้ป่วยและครอบครัวสนับสนุนให้ผู้ป่วยไม่กลับไปเสพซ้ำ และการศึกษาของภัทรพล จึงสมเจตไพศาล และคณะ (2564) ได้ศึกษาการประเมินผลการดำเนินงานการคัดกรอง บำบัดรักษา และฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมาย พ.ศ. 2564 ในพื้นที่ต้นแบบ 5 จังหวัด พบว่า ผู้ป่วยที่สนใจมารับบริการเองมีจำนวนน้อย และพบปัจจัยอุปสรรคในการดำเนินงาน ได้แก่ ความไม่เข้าใจในกฎหมายในการนำไปปฏิบัติงาน ความไม่พร้อมของบุคลากรในการจัดบริการ การจัดระบบการส่งต่อและติดตาม ผู้รับบริการ การประสานงานระหว่างส่วนงาน เป็นต้น

ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการระบบการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 มีความยุ่งยากซับซ้อน ด้วยกลไกสาธารณสุขแทนการดำเนินคดีทางอาญาแก้ไขปัญหาดังกล่าวตามสภาพปัญหาที่แท้จริงของการเสพติด โดยถือว่า “ผู้เสพ ผู้ติดย คือ ผู้ป่วย” ต้องได้รับการสงเคราะห์และติดตามดูแลช่วยเหลือ ตั้งแต่เข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษา ผ่านการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้ง

ภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม เพื่อให้เกิดการบูรณาการในการป้องกัน ปรามปราม และแก้ไขปัญหา ยาเสพติด รวมทั้งการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ซึ่งพบว่าผู้ป่วยยาเสพติดตามประมวลกฎหมาย ยาเสพติด มาตรา 168 คือผู้ป่วยไม่สมัครใจเข้าบำบัดรักษาตาม มาตรา 114 เมื่อส่งตัวไปศาล ซึ่งการพิพากษาคดี ของศาลให้คำนึงถึงการสงเคราะห์ให้จำเลยเลิกเสพยาเสพติด โดยการบำบัดรักษายิ่งกว่าการลงโทษ ในผู้ป่วย บางราย พบปัญหาไม่มีค่าเดินทางเพื่อไปบำบัดรักษา สถานบำบัดอยู่ไกลจากที่ทำงาน ผู้ป่วยบำบัดรักษาไม่ต่อเนื่อง หรือ ขาดการบำบัดรักษา ขาดความเข้าใจในขั้นตอนการบำบัด และไม่ตระหนักถึงผลเสียหรือโทษจากการ ไม่บำบัดรักษาตามกำหนด ผู้ป่วยบางรายก่อคดีซ้ำ ไม่สามารถค้นหาประวัติการบำบัดรักษาได้ เกิดการ ส่งบำบัดซ้ำ และขาดบุคลากรทั้งในหน่วยงานรัฐและองค์กรภาคีเครือข่าย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัย

การประเมินระบบการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดแบบบูรณาการตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 ทำให้ทราบบริบท ปัญหา อุปสรรค และข้อคิดเห็นผู้เกี่ยวข้อง สามารถนำไปพัฒนาแนวทางการ บำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดแบบบูรณาการตามประมวลกฎหมายยาเสพติดมาตรา 168 ของจังหวัด เพื่อปรับ รูปแบบการส่งต่อข้อมูลผู้ป่วย การจัดการฐานข้อมูลผู้ป่วย การพัฒนาและเพิ่มเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน การสนับสนุนงบประมาณ และการให้ความช่วยเหลือทางด้านสังคม เพื่อให้เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพ ต่อการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรมีการกำหนดนโยบายการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติด เรื่องการบำบัดรักษาแบบบูรณาการ ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 168 ของจังหวัด ให้มีความชัดเจน ทั้งคำสั่ง บทบาทหน้าที่ ประกาศ เป็นนโยบายสำคัญ มีการติดตาม ประเมินผล และการสนับสนุนการดำเนินการและการหาแหล่งงบประมาณ สนับสนุนให้เพียงพอ

2) ควรมีการจัดทำคู่มือ พัฒนาแนวทางการปฏิบัติงาน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการทำงานร่วมกัน ในเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

3) ควรมีการถอดบทเรียน ทบทวนการดำเนินงานเพื่อค้นหาข้อดี ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานและ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

4) ควรพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ ทั้งระดับ จังหวัด อำเภอและชุมชน ให้มีความรู้ เรื่องดูแลผู้ป่วยในระบบบำบัดรักษา เพื่อให้เกิดความรู้และสามารถปฏิบัติตามบทบาทที่คาดหวังได้

เอกสารอ้างอิง

- พิชิต มีแสง อาทิตย์ ฉัตรชัยรัตนเวช ปิพิญารักษ์ ตันดี และปริยกร ชาลีพรม. (2566). ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Based Treatment and Rehabilitation : CBTx) กรณีศึกษา โครงการดำเนินงานชุมชนยั่งยืนเพื่อ แก้ไขปัญหาเสพติด แบบครบวงจรตามยุทธศาสตร์ชาติ และ โครงการ 1 ท้องถิ่น 1 ชุมชนยั่งยืน พื้นที่อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารวิชาการและวิจัยยาเสพติด*, 1(1), 41-55. <https://ncmc.moph.go.th/home/index/detail/30517>
- ภัทรพล จึงสมเจตไพศาล วไลลักษณ์ พุ่มพวง อัจฉราพร สี่หิรัญวงศ์ และ รักษ์พิศา ธนสิษฐ์จำรูญ. (2566). การ ประเมินผลการดำเนินงานการคัดกรอง บำบัดรักษา และฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติให้ใช้ ประมวลกฎหมาย พ.ศ. 2564 ในพื้นที่ต้นแบบ 5 จังหวัด. *วารสารวิชาการสาธารณสุข*, 32(3), 488-501.
- สุดปรานี ศรีโกมุท.(2558). การศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติด แบบค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและแบบผู้ป่วยนอก (Matrix program): กรณีศึกษาจังหวัด พระนครศรีอยุธยา. *Dhammathas Academic Journal*, 15(2), 37 – 44. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas/article/view/75998>
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด. (2567). *ระบบข้อมูลการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของประเทศ (บสต.)*. <https://antidrug.moph.go.th/>
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม. (2567). *รายงานผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการภายใต้นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567*. <https://www.oncb.go.th/pdfs/web/viewer.html?file=/storage/file/content/th/result-prevent/679ca13fc26102eXiR.pdf&mode=preview&view=detail>
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กระทรวงสาธารณสุข. (2567). *คู่มือแนวทางการดำเนินงานบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด (ฉบับปรับปรุง)*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). https://ncmc.moph.go.th/home/upload/web_download/wpnrvtv5buow00088.pdf
- Farias, P. (2025). Leveraging a Systems Approach for Immigrant Integration: Fostering Agile, Resilient, and Sustainable Organizational Governance. *Systems*, 13(6), 467.

<https://doi.org/10.3390/systems13060467>

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2025). *UNODC World Drug Report: Global instability compounding social, economic and security costs of the world drug problem, Vienna 26 June 2025*. https://www.unodc.org/unodc/en/press/releases/2025/June/unodc-world-drug-report-2025_global-instability-compounding-social-economic-and-security-costs-of-the-world-drug-problem.html